

Har de døde personvern?

NARMA, 6. mars 2019

Kjetil Fretheim

Medlem av NESH/Skjelettutvalget

Prorektor/professor i etikk og diakoni ved MF

Nei, de døde har IKKE personvern!

- **Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven)**
- **Europaparlaments- og rådsforordning (GDPR)**
 - 27) Denne forordning får ikke anvendelse på personopplysninger om avdøde personer.

SPØKELSESHUS: Hans Jørgen Husbys nybygde hus sto ferdig i september 2004. Helt siden han flyttet inn har han hørt og sett uforklarli... VIS MER ▾

- Spøkelsesromsterte i nytt hus

(VG Nett) Hans Jørgen Husby (33) så en gjennomsliktig kvinne med langt hår i sitt nybygde hus.

Av **HEGE LYNGVED ODINSEN**

23.03.05 12:02 • Oppdatert: 23.03.05 12:13

[Kopier lenke](#)

[Del på Facebook](#)

[Del med e-post](#)

SKIFEST 8. - 10. mars HOLMENKOLLEN

På vandring blant Oslos levende døde

Når skyggene blir lange begynner Oslos gjenferd å hviske, klirre med lenker og knirke med dører. På spøkelsesvandring i Kvadraturen og Akershus festning kan du bli kjent med Dødshesten, Bøddelen og andre ånder som går igjen.

SJENNBOLIGEN

DNB Eiendom

«Åndenenes makt» felt i PFU for å ha navngitt død person

TVNorge-programmet «Åndenenes makt» er felt av PFU for ikke å ha kontaktet slektningene før de identifiserte en død mann som en person som går igjen.

Nei, de døde har ikke vern, med mindre...

- Datatilsynet
 - «Opplysingar om døde personar er ikkje verna etter norske personvernreglar. Du kan difor publisere opplysingar om døde personar, dersom ikkje opplysingane også seier noko om levande personar.»
 - www.datatilsynet.no
- De nasjonale forskningsetiske komitéer
 - «Personvernregelverket gjelder ikke for opplysninger om avdøde personer, med mindre opplysningene sier noe om nålevende personer. Helselovgivningens personvernregler gjelder derimot for avdødes helseopplysninger.»
 - www.etikkom.no

Joda, de døde har massevis av (person)vern!!!

- Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsfag, humaniora, jus og teologi

17 Hensynet til menneskers ettermæle

Det er grunn til å være varsom også når det forskes på avdøde mennesker.

Også ved forskning på avdøde mennesker gjelder krav om respekt, dokumentasjon og etterrettelighet. Respekt for de avdøde og for de etterlatte tilsier at forskeren bør velge sine formuleringer med omhu. Arkiv og dokumenter etter døde personer kan også inneholde personsensitiv informasjon, og forskere må håndtere informasjon om døde personer og deres etterkommere aktsomt og med respekt.

Respekt

- *Spici* og *spectare* (latin): å se; å skue framfor seg
- *Re-spici* og *re-spectare* (latin): å se om igjen; å se en gang til
- Å se bakenfor, under overflaten, fordomsfritt, med diskresjon og verdighet
- Holdning overfor andre mennesker
- Anerkjennelse, aktelse, likeverd, ærbødighet, anseelse

- Hva betyr respekt for døde i praksis?

Verdien av en kropp? Et skjelett? Menneskelige levninger?

- Hva er verdien av det døde legemet?
- Hvem eier en død kropp?
- Ånd, sjel og kropp? Er sjelen borte?

- Forfedre, slekt og venner?
- Levninger, gjenstander eller natur?

- Kilde til kunnskap?
- Kortskaller, langskaller og tykkskaller?

Fangstmannsgraver på Svalbard

Follo-banen

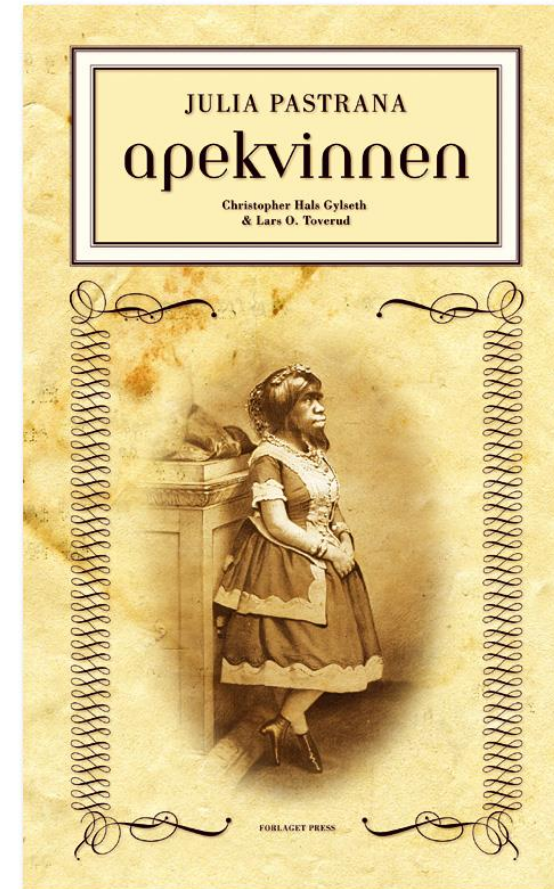
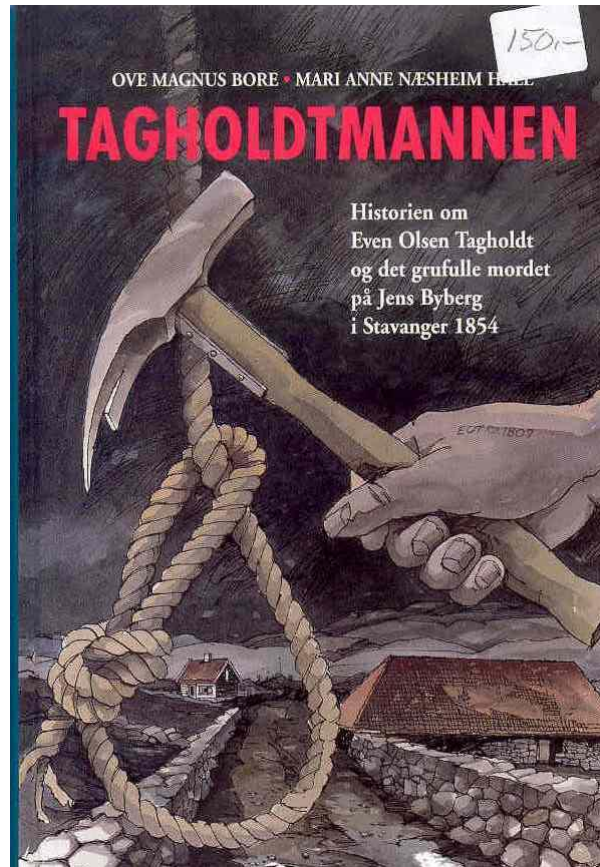

De Schreinerske Samlinger (Universitetet i Oslo)

Kjentfolk i kjelleren

Norges største mausoleum: Åpnet kistene som modighetsprøve

Foreldrene bar det ene døde barnet etter det andre ned i familiens gravkammer, uvitende om at kistene senere skulle bli åpnet av skuelystne.

PUBLISERT FOR 10 TIMER SIDEN

Elin Åsbakk Lind
Journalist

Lund domkirke

Biskop Winstrup (1605-1679)

Biskop Winstrup (1605-1679)

Skjelettutvalget

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger

- Uavhengig utvalg under NESH
- Utvalget tar stilling til etiske sider ved forskning på menneskelige levninger som enten oppbevares ved offentlige museer og samlinger, eller som vil fremkomme ved fremtidige arkeologiske og andre undersøkelser.
- Arbeider etter alminnelige forskningsetiske prinsipper, hvor det også skal tas hensyn til forskningsetiske retningslinjer utarbeidet av nasjonale og internasjonale organer.
- Veileder, støtter og gir råd – og har ingen sanksjoner

Retningslinjer og veiledere

Forskningsetiske retningslinjer
for samfunnsvitenskap,
humaniora, juss og teologi

NESH • Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora

Forskningsetisk veileder for forskning
på menneskelige levninger

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger

Veileder ved funn av
menneskelige levninger

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger

Etiske retningslinjer for forskning på menneskelige levninger

- 1. Respekt for avdøde
- 2. Likt hensyn uansett opprinnelse
- 3. Respekt for etterkommere
- 4. Respekt for andre grupper
- 5. Respekt for materialets sjeldenhet
- 6. Vurdering av forskningsprosjektets realiserbarhet (gjennomførbarhet) og konsekvenser
- 7. Respekt for andre forskere
- 8. Hensynet til funnkontekst og proveniens (opprinnelse)
- 9. Betydningen av å forholde seg til gjeldende lover og regler og å innhente tillatelser

Spørsmål i Skjelettutvalget

- Hva slags forskning kan tillates på menneskelige levninger og på hvilke betingelser?
- Skal man tillate forskning på materiale tilegnet på uhederlig vis eller på en illegitim måte?
- Bør man ta destruktive prøver av (sjeldent, sårbart) skjelettmateriale?
- Er det forsvarlig å stille ut menneskelige levninger for publikum?
- Hvordan bør gjenbegraving finne sted?
- Bør ikke levningene gis tilbake til etterkommere eller deres representanter?

Saker i Skjelettutvalget

- Beholde eller returnere?
 - Påskeøya; samisk materiale
- Begrave eller bevare?
 - Tagholdtmannen; Julia Pastrana; samisk materiale
- Stille ut eller ikke?
 - Uvdal-kvinnen; Bryggens museum i Bergen
- Ta prøver eller la det være?
 - Beskytte skjelettmaterialet; gjøre forskning mulig; beskytte framtidens forskning

Etiske hensyn i respekt for den døde

- Levningenes karakter: Brent eller ubrent, skjelett eller organer?
- Den dødes identitet: Navngitt eller anonym?
- Tid siden begravelsen: Nærhet eller avstand?
- Religiøs tilknytning: For den døde?
- Etnisk tilhørighet: Urbefolkning?
- Levningenes opprinnelse: Nødutgraving eller (illegitim) forskning?

Be om råd fra Skjelettutvalget!

- Alle forskningsprosjekter som tar sikte på å benytte skjelettmateriale, bør forelegges utvalget.
- Prosjekter som omfatter prøvetaking for analyser, bør også legges frem for utvalget.
- Et forskningsprosjekt bør ikke settes i gang før det foreligger en uttalelse fra utvalget.
- Skjema for etisk vurdering og veiledning til skjema på norsk og engelsk: www.etikkom.no